

УДК 342.951:351.82

Дмитро Анатолійович Сорочан,
*ад'юнкт Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З БУЛІНГОМ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

На сьогоднішній день агресія та жорстокість неповнолітніх набуває якісно нових рис і виходить на більш високий рівень суспільної небезпеки. Неправомірні дії, здійснювані особами які не досягли віку адміністративної відповідальності є не менш небезпечними та мають негативні наслідки. Така, багатовікова форма поведінки неповнолітніх в сучасному світі отримала назву булінг.

Поширення булінгу в неповнолітньому середовищі спонукало до того, що Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18.12.2018 року [1], Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) було доповнено статтею 173-4 «Булінг (цькування) учасника освітнього процесу» [2], Закон України «Про освіту» [3] доповнено системою регулятивних правових норм щодо булінгу.

Відповідно до п. 3-1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про освіту», «булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого. Типовими ознаками булінгу (цькування) є: систематичність (повторюваність) діяння; наявність сторін – кривдник

(булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності); дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого». Відповідно даної статті, булінг (цькування) визначається як діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого[3].

Визначення складу булінгу як адміністративного проступку, що наводиться у Законі України «Про освіту» значно відрізняється від закріпленого у ч. 1 ст.173-4 КУпАП, а саме : «Булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого». Це відображає певну неузгодженість норм, та у подальшому може викликати ускладнення у процесі притягнення до адміністративної відповідальності.

Відповідно до ч. 1 ст. 173-4 КУпАП за булінг встановлена адміністративна відповідальність у вигляді накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин, то діяння, передбачене ч. 2 ст. 173-4, вчинене групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин. Частина третя ст. 173-4 передбачає накладення . штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин за діяння передбачене частиною другою цієї статті, вчинене малолітньою або неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до

шістнадцяти років. Крім того згідно з ч. 4 ст. 173-4 КУпАП, за діяння, вчинене групою малолітніх або неповнолітніх осіб віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років або, вчинене повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин. Також передбачена відповідальність для керівника закладу освіти за неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (ч. 5 ст. 173-4КУпАП) [2].

Булерами можуть бути не лише учні але й педагоги або батьки, тому цілком виправданим є те, що законодавець вніс до булерів всіх учасників освітнього процесу. Згідно зі ст. 52 Закону України «Про освіту» ними є: здобувачі освіти, педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники, батьки здобувачів освіти, фізичні особи, які провадять освітню діяльність, інші особи, передбачені спеціальними законами та залучені до освітнього процесу у порядку, що встановлюється закладом освіти [3].

Зазначене, змістове доповнення до існуючих законів має певні особливості, щодо розгляду органами і підрозділами Національної поліції справ про адміністративні правопорушення, пов'язані із булінгом учасників освітнього процесу. Після того, як до органів Національної поліції надходить повідомлення про вчинення булінгу, підрозділи ювенальної превенції проводять перевірку і за наявності підстав, притягають учасників освітнього процесу до адміністративної відповідальності за статтею 173-4КУпАП. В разі, якщо діяння вчиняють неповнолітні та малолітні, то протокол складається на батьків або осіб, що їх замінюють. Після цього матеріали перевірки з протоколом передаються на розгляд до суду за місцем вчинення правопорушення, для розгляду справи по суті. Судді місцевих судів розглядають справи про адміністративні правопорушення та призначають вид і розмір покарання.

Складений працівниками ювенальної превенції протокол про адміністративне правопорушення за статтею 173-4КУпАП повинен відповідати вимогам Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженої Наказом МВС України від 06.11.2015 року № 1376. Крім протоколу поліція оформлює письмові пояснення сторін конфлікту та

свідків. Також долучається характеристика з навчального закладу на жертву і агресора, інформаційна довідка від психолога, доповідна та пояснювальна записка класного керівника. Також надається протокол засідання комісії, щодо розслідування випадку булінгу та клопотання керівника навчального закладу про притягнення до відповідальності батьків [4].

Доказами у справах про факти реалізації булінгу також можуть бути: висновок експерта (якщо в результаті вчинення правопорушення була завдана фізична чи психологічна шкода); речові докази у вигляді зіпсованих особистих речей постраждалого; матеріали листування, в тому числі – переписки в соціальних мережах, відео-матеріали, на яких зафіксовано процес цькування. Притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення булінгу (цькування) без рішення суду неможливе.

Слід зазначити, притягнення до відповідальності за вчинення булінгу може бути досить складною справою. Наявна судова практика вказує на різноманіття доказової бази, яка може як допомогти притягнути до відповідальності, так і звільнити від відповідальності. Таким чином, з боку працівників ювенальної превенції, дуже важливою є об'єктивна і неупереджена перевірка інформації про вчинення булінгу.

Список бібліографічних посилань

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) : Закон України від 18.12.2018 № 2657-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 5. Ст. 33.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Дод. до № 51. Ст. 1122.

3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. Ст. 380.

4. Правозастосовна практика стосовно булінгу: що необхідно знати правозахиснику // Українське право : сайт. 11.06.2019. URL: <https://ukrainepravo.com/law-practice/lawyers-practice/pravozastosovna-praktyka-stosovno-bulingu-shcho-neobkhidno-znaty-pravozakhysnyku/> (дата звернення: 20.04.2020).

Одержано 23.04.2020

